

30.11.2010

Dnro 2593/4/08

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Harri Ojala

VANGIN VALVOTTU TAPAAMINEN

1 KANTELU

Vankilavirkailijain Liitto r.y. VVL jäljempänä VVL pyysi puheenjohtajansa 8.8.2008 allekirjoittamassa kirjoituksessa oikeusasiamiestä tutkimaan Riihimäen ja Pyhäselän vankiloiden menettelyn vangin valvottua tapaamista koskevassa asiassa. Kirjoituksessaan VVL kertoo vankeinhoitola itoiksentaloudellisen tilanteen heikentyneen siten, että henkilökunnan palkkaukseen käytettävät varat ovat loppumassa. Tämä oli kirjoituksen mukaan johtamassa poikkeuksellisen rajuihin vankien aktiviteettien supistuksiin muun muassa vähentämällä oleellisesti vankien mahdollisuutta tavata lähiomaisiaan. Riihimäen vankila on luopunut kokonaan sunnuntaina järjestettävistä tapaamisista. Pyhäselän vankilassa puolestaan tapaamiset järjestetään vaihtoehtoisesti jompanakumpana viikonlopun päivistä. Kirjoituksen mukaan vankien mahdollisuudet tavata omaisiaan vähenevät n. 52 tapaamiskerran osalta vuodessa. Perusteena kirjoituksen mukaan on henkilökunnan palkkauksesta saatavat säästöt.

Kirjoituksessa korostetaan sitä, että viikonlopun ja juhlapyhien tapaamiset ovat vuosikymmenten ajan olleet vangeille ja heidän omaisilleen tärkein ja luonnollisin tapa ylläpitää perhe- ja ystävyysuhteita.

Kirjoituksen mukaan YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevassa sopimuksessa todetaan vangeille kuuluvan perhe-elämän suojan. Lisäksi YK:n vankeinhoidon vähimmäissääntöjen mukaan laitosjohdon tulee yrittää minimoida kaikki vankielämän ja vapauden väliset erot, joilla on taipumusta heikentää vankien vastuuntuntoa ja heidän ihmisarvonsa kunnioitusta. Vankilajärjestelmä ei saa lisätä tilanteeseen liittyvää kärsimystä, paitsi milloin tämä johtuu perustellusta eristämisestä tai kurin säilymisestä.

Vankeuslaissa on säädetty siitä, miten omaisilta voidaan evätä tapaaminen tai milloin tapaaminen tulee järjestää erityisen valvotuissa olosuhteissa. Kirjoituksen mukaan vankiloiden päätös merkitsee käytännössä tapaamisen epäämistä toiselta viikonlopun päivältä kaikilta omaisilta, joskin vankeuslain perussäännös tapaamisesta toteaaakin VVL:n mukaan oikeudesta tavata vieraita vain tapaamista varten varattuina aikoina.

Kantelussa pyydettiin selvittämään rikkovatko vankilat vankeuslakia tai sen tavoitteita ja henkeä rajoittamalla vankien tapaamisoikeutta puoleen entisestään. Lisäksi kantelussa pyydettiin oikeusasiamiestä arvioimaan täyttääkö näin rajoitettu tapaamisoikeus enää YK:n kansalaisoikeuksia koskevaa yleissopimusta ja vankeinhoidon vähimmäissääntöjä.

RATKAISU

3.1

Säännöksiä ja kansainvälisiä sopimusvelvoitteita

Euroopan Neuvoston ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia muun muassa perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta. Suomen perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu. Perhe-elämän suojan on vakiintuneesti katsottu kuuluvan perustuslain tarkoittaman yksityiselämän suojan piiriin.

Kantelussa mainitun KP-sopimuksen 10 artiklan 1 kappaleen mukaan kaikkia henkilöitä, joilta on riistetty heidän vapautensa on kohdeltava inhimillisesti ja kunnioittaen ihmisen synnyntäistä a rvoa. Artiklan 3 kappaleen mukaan vankeinhoitojärjestelmän on suotava vangeille sellainen kohtelu, jonka olennaisena tarkoituksena on heidän parantamisensa sekä heidän yhteiskunnallisen asemansa palauttaminen.

YK:n vankeinhoidon vähimmäissääntöjen mukaan laitosjohdon tulee minimoida kaikki sellaiset vankeielämän ja vapauden väliset erot, joilla on taipumusta heikentää vankien vastuuntuntoa ja heidän ihmisarvonsa kunnioitusta, eikä vankilajärjestelmä saa lisätä tilanteeseen liittyvää kärsimystä perusteettomasti (Standard Minimum Rules for the Treatment of prisoners 1955, 57 kohta). Vankeinhoidon vähimmäissääntöjen 37 kohdassa turvataan vangin oikeus saada pitää yhteyttä lähimmäisiinsä tarvittavan valvonnan alaisena.

Vankeuslain 13 luvun 1 §:n mukaan vangilla on oikeus tavata vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena tapaamista varten varattuina aikoina niin usein kuin se vankilan järjestystä ja toimintaa haittaamatta on mahdollista. Tapaaminen voidaan sallia muulloinkin kuin tapaamista varten varattuina aikoina, jos se on tarpeen vangin yhteyksien kannalta tai muusta erityisestä syystä. Rikosseuraamusvirasto antaa tarkemmat määräykset tapaamisten järjestämisestä (luvun 12 §).

Vankeuslain 15 luvun 1 §:n mukaan vankilassa on järjestyssääntö, joka sisältää tätä lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä tarkempia määräyksiä muun muassa tapaamisten järjestämisestä. Järjestyssäännön vahvistaa aluevankilan johtaja (luvun 16 §).

Tutkintavankien valvotuista tapaamisista on säädetty pääosin samansisältöisesti, kuitenkin huomioon ottaen että myös niitä voidaan yksittäisen tutkintavangin osalta rajoittaa pakkokeinoin lain 1 luvun 18 b tarkoitetulla tavalla, mistä tässä ei ole kysymys. Tapaamisen järjestelyistä säädetään tutkintavankeuslain 10 luvun 1 §:n mukaan järjestyssäännössä.

Rikosseuraamusvirasto on 18.9.2006 antanut määräyksen tapaamisten järjestämisestä (16/011/2006). Sen mukaan kunkin vankilan järjestyssäännöstä ilmenee tarkemmin vankilan tapaamisajat ja tapaamiseen liittyvät ehdot sekä menettelytavat tapaamisia varattaessa. Jos vangilla ei ole mahdollisuutta poistumislupiin, on erityisesti huolehdittava siitä, että vangilla on mahdollisuus tavata lapsiaan ja muuta perhettään vankilan järjestämissä tapaamisissa. Vangilla on lähtökohtaisesti oikeus tavata vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena. Tapaamisjärjestelyt on toteutettava siten, että ne eivät tosiasiallisesti vaikeuta tai estä tämän oikeuden toteutumista.

Vankiloiden kanteluaikaiset ja nykyiset järjestyssäännön määräykset

Pyhäselän vankilan järjestyssäännön mukaan valvotut tapaamiset ovat lauantaisin ja sunnuntaisin, sekä arkipyhinä lukuun ottamatta joulun ja juhannusaattoja. Ajat ilmenevät osaston päiväjärjestyksestä.

Riihimäen vankilan järjestyssäännön mukaan vankilassa järjestetään ns. viikonlopputapaamisia, lap-
sitapaamisia ja valvomattomia perhetapaamisia osaston päiväjärjestyksessä näkyvinä aikoina.

Tapahtuma-aikaisten (alun perin kokeiluluonteisten) käytäntöjen ja tällä hetkellä voimassa olevien
järjestyssääntöjen mukaan Pyhäselän vankilassa valvotut tapaamiset järjestetään vuoroviikoin joka
lauantaina tai sunnuntaina ja Riihimäen vankilassa joka viikon lauantaina. Tarkemmat kellonajat ilme-
nevät järjestyssäännöistä.

3.2

Rikosseuraamusviraston tässä asiassa antama lausunto ja selvitykset pääpiirteissään

Vankeuslain mukaan vangilla on oikeus tavata vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena tapaamista
varten varattuina aikoina niin usein kuin se vankilan järjestystä ja toimintaa haittaamatta on mahdolls-
ta. Lain esitöissä (HE 263/2004) asiasta todetaan, että – – [v]angilla olisi tapaamisoikeus sellaisina
aikoina, jotka vankilassa on varattu tapaamisiin. Tapaamisajat vaihtelevat vankiloiden välillä, mutta
useimmiten tapaamiset järjestetään viikonloppuisin, jolloin ne voidaan parhaiten järjestää laitoksen
muuta toimintaa häiritsemättä. Vankeuslaissa tai sen esitöissä ei siten ole selkeästi otettu kantaa
siihen kuinka usein tapaamisia tulee järjestää, jotta vangin oikeuden asiassa voidaan katsoa toteutu-
van.

Vankiloissa on vakiintuneesti järjestetty tapaamisia sekä lauantaisin että sunnuntaisin (sekä arkipyhi-
nä) ja vanki on voinut tavata tapaaajia molempina päivinä. Vankeuslain säännös on samansisältöinen
aikaisemmin voimassa olleiden tapaamissäännösten kanssa (RTL 2 luvun 9 a § ja VHA 51 §). Lain
esitöissä ilmenee kuitenkin, että tapaamispäivät voivat vaihdella vankiloittain. Vankeuslaissa on kiin-
nitetty huomiota siihen, että vangin yhteydenpitoa omaisiin ja läheisiin tulee tukea. Tapaamispäivien
määrän vähentäminen heikentää aina jossain määrin vankien mahdollisuuksia pitää yhteyksiä omai-
siinsa.

Vankien yhdenvertaisen kohtelun kannalta on ongelmallista, mikäli tapaamiskertojen määrä vaihtelee
vankiloittain. Tapaamiskertojen lukumäärää ei voida pitää sellaisena asiana, jonka vaihtelevuus
vankiloittain olisi lähtökohtaisesti perusteltua ja vaihtelun perusteleminen niiden määrärahalanteella
ei ole aivan ongelmattonta.

Vankeuslaissa vangilla on annettu oikeus tavata vieraita valvotusti. Säännös ei edellytä sitä, että van-
geilla olisi ehdoton oikeus vastaanottaa tapaaajia viikonlopun molempina päivinä tai muutenkaan kah-
tena päivänä viikossa. Asiassa ei voida siten pois sulkea sitä, että tietyin edellytyksin ja tietyissä ti-
lanteissa tapaamisten määrä voidaan rajoittaa yhteen tapaamiseen viikossa.

Itä-Suomen aluevankilan johtajan lausunnosta ja Pyhäselän vankilan johtajan selvityksestä ilmenee
perusteet Pyhäselän vankilan menettelylle sekä menettelyn käytännön vaikutukset valvottujen tapaa-
misten järjestämisessä. Johtajan selvityksen mukaan tapaamisjärjestelyiden muuttamisessa oli kyse
määräaikaisesta kokeilusta, jonka tavoitteena oli säästää henkilöstökuluja ja tuoda joustavuutta työ-
ajan käyttöön. Tapaamisten järjestäminen kahtena päivänä tarkoittaisi mm. sitä, että vankilan olisi
säästettävä jossain muussa asiassa, ja että muut säästökeinot rajoittaisivat vankien toimintoja ja oi-
keuksia nyt tehtyä ratkaisua enemmän.

Selvityksestä ilmenee myös, että toisen tapaamispäivän merkitys on ollut käytännössä vähäinen ta-
paamisten järjestämisessä. Tapaamiskertojen vähentämisen jälkeen (ajalla 31.5.–31.8.2008) tapaa-
jia oli viikonlopun aikana käynyt keskimäärin 19 vangilla. Ennen tapaamisaikojen muuttamista (ajalla

26.5.2007–25.5.2008) viikonlopun aikana tapaajia kävi keskimäärin 20 vangilla. Keskimäärin kolmella vangilla on käynyt tapaajia peräkkäisinä päivinä. Päätöksen rajoittavat vaikutukset kohdistuvat niihin yksittäisiin vankeihin, joilla tapaajia kävisi viikonlopun molempina päivinä. Yhden päivän aikana pystytään tapaaminen järjestämään 39 vangille, joten tältä kannalta ei ole tarvetta järjestää tapaamisia kahtena päivänä viikossa. Vankilassa suhtaudutaan myös joustavasti pyyntöihin järjestää tapaaminen muulloinkin kuin säännönmukaisena tapaamisaikana.

Etelä-Suomen aluevankilan johtajan sijaisena toimineen hallintojohtajain lausunnosta ja Riihimäen vankilan johtajan selvityksestä ilmenevät perusteet vankilan menettelylle ja menettelyn käytännön vaikutukset valvottujen tapaamisten järjestämisessä. Johtajan selvityksen mukaan vankilan budjetti oli ylitetty ylitöiden ja haittakorvausten osalta ja järjestely liittyi taloudellisiin seikkoihin. Aluevankilan kanssa tehdyssä tulossopimuksessa vankila oli sitoutunut vähentämään kyseisiä kuluja. Selvityksestä ilmenee, että muutoksen yhteydessä tapaamisten määrä rajoitettiin aluksi yhteen tapaamiseen päivässä, mutta että ensimmäisten viikkojen jälkeen vangeilla on ollut mahdollisuus saada kaksi tapaamista saman päivän (lauantai) aikana, eli määrällisesti saman määrän viikossa kuin aikaisemmassakin järjestelyssä. Selvityksestä ilmeneekin, että vankilan tapaamistilojen käyttöaste on aiemmin ollut varsin alhainen (37 %). Aluevankilan lausunnossa todetaan, että käytännön muuttamisen suurimmat vaikutukset kohdistuvat niihin yksittäisiin vankeihin, joilla on käynyt sama tapaaja viikonlopun molempina päivinä.

Tapaamisten järjestämisessä voidaan ottaa huomioon tapaamisista vankilan muulle toiminnalle aiheutuvat haitat. Selvityksissä ja lausunnoissa esitettyjä perusteita ja seikkoja on Rikosseuraamusviraston mukaan pidettävä sellaisina, että ne voidaan ottaa huomioon ratkaisun lainmukaisuutta arvioidessa. Säännökset asiassa eivät ole yksiselitteiset ja asiassa voidaan viraston mukaan perustellusti päätyä eri lopputulokseen. Säännöksen vakiintunut noudattamistapa, vankien yhdenvertainen kohtelu ja osaltaan myös omaisiin yhteydenpidon tukeminen puoltavat tapaamiskäytännön palauttamista siihen, että tapaamisia järjestettäisiin viikonlopun molempina päivinä. Toisaalta vanhaan tapaamiskäytäntöön palaamisesta aiheutuisi kyseisissä vankiloissa tarvetta säästää muulla tavoin henkilöstökustannuksissa ja vähentää vankien toimintoja.

Selvityksistä ilmenee, että vanhaan tapaamiskäytäntöön palaamisesta saatava hyöty tapaamisoikeuden toteutumisen kannalta olisi vähäinen Pyhäselän vankilan osalta, ja vielä vähäisempi Riihimäen vankilan osalta. Vaikka perustellumpaa olisi, että vankiloiden tapaamiskäytäntö mahdollistaisi yhden tapaamisen viikonlopun molempina päivinä, selvityksissä esitetyt perusteet huomioon ottaen päätöksentekijöiden ei kuitenkaan katsota ylittäneen harkintavaltaansa tai menetelleen muutenkaan lainvastaisesti päätyessään asiassa toiseen ratkaisuun.

Etelä-Suomen aluevankilan selvityksen mukaan Riihimäen vankilassa on 12.7.2008 lukien siirretty valvottujen tapaamisten osalta järjestelyyn, jossa sunnuntain valvotut tapaamiset on siirretty lauantaille. Valvomattomia, ns. perhetapaamisia järjestetään normaaliin tapaan sekä lauantaina että sunnuntaina. Lauantaina järjestettävien valvottujen tapaamisten kesto on pysynyt samana. Asiasta on 2.7.2008 tiedotettu vangeille.

Valvottujen tapaamisten siirtäminen pois sunnuntailta liittyi vankilalle tulohajauksessa selvityksestä tarkemmin ilmenevistä syistä annettuun velvollisuuteen kohdentaa työaikaa arkeen ja saada näin osaltaan määrärahoja sopeutettua. Kysymyksessä oli selvityksen mukaan kokeilu, joka oli tarkoitus jatkaa vuoden 2008 loppuun. Esillä oli myös vaihtoehto, jonka mukaan tapaamiset olisi järjestetty perjantaisin ja lauantaisin. Koska vankien tapaajia oli vähän, käytännössä kaikki vangit saivat läheistensä tapaamiset lauantaille. Joillekin halukkaille mahdollistettiin kaksi tapaamista lauantaisin.

Selvityksen mukaan Riihimäen vankilassa tapaajia on ollut niin vähän, että kaikki ovat mahtuneet tapaamis aikaan, eikä tarvetta pidentämiseen ole ollut. Riihimäen vankila on lisäksi ilmoittanut, että erityistä painoa pannaan siihen, että perustellusti tapaamisia olisi mahdollista järjestää yksilöllisesti muulloinkin kuin lauantaina.

Käytännön muuttamisen suurimmat vaikutukset kohdistuvat niihin yksittäisiin vankeihin, joilla on käynyt sama tapaaja viikonlopun molempina päivinä. Vankila on kyennyt järjestämään tapaamiset kaikille niille, jotka tapaamisia ovat halunneet, mikä viittaa osaltaan siihen, että tapaamisten järjestäminen kahtena päivänä viikossa ei ole tapaamisoikeuden toteutumisen kannalta tarpeellista. Sunnuntain tapaamisten sijaan mahdollisesti yksilöllisesti toteutetut tapaamiset perheen kanssa arkisin voivat olla jopa rikoksettomaan elämään vaikuttavampaa kuin nykyinen tapa toimia.

Tapaamisjärjestelyiden muutoksiin on ryhdytty taloudellisista syistä. Tapaamisoikeutta koskevien säännösten vakiintuneen noudattamistavan, vankien yhdenvertaisen kohtelun ja osaltaan myös omaisiin yhteydenpidon tukemisen voidaan sinänsä katsoa puoltavan sunnuntaitapaamisia.

Aluevankila katsoo, että Riihimäen vankila ei ole ylittänyt harkintavaltaansa poistaessaan tapaamiset sunnuntai-iltapäiviltä.

Itä-Suomen aluevankilan selvityksessä todetaan, että tietyin edellytyksin ja tietyissä tilanteissa tapaamisten määrä voidaan rajoittaa yhteen tapaamispäivään viikossa.

Vankeinhoitolaitoksen tiukan taloustilanteen ja siitä aiheutuneiden määrärahasupistusten vuoksi myös Pyhäselän vankilaan kohdistuu merkittäviä taloudellisia, toiminnan tehostamiseen ja säästämiseen tähtääviä tavoitteita. Pyhäselän vankilan johtajan mukaan tapaamisjärjestelyn muuttamisessa oli kyse neljän kuukauden pituisesta kokeilusta, jonka tavoitteena on säästää henkilöstökuluja ja tuoda joustavuutta työajan käyttöön.

Henkilöstökulujen vähentäminen on selvityksen mukaan keskeisin keino säästöjen saavuttamiseksi ja vasta toisena vaihtoehtona on vankien toimintojen vähentäminen. Kokeilusta saatavista kokemuksista selviää, onko käytäntöön tarvetta tehdä muutoksia ja pystytäänkö muutoksilla vastaamaan asetettuihin tavoitteisiin. Vangeille järjestettäviä toimintoja on viimeisen vuoden aikana pystytty lisäämään ja on katsottu tarkoituksenmukaiseksi pyrkiä säilyttämään nykyiset toiminnot ja kehittämään niiden sisältöä.

Viikoittaisten tapaamispäivien vähentämisellä pyritään saamaan aikaan työaikasäästöjä ja samalla turvaamaan se, että myös kaikki muut välttämättömät vankilan toiminnot pystytään järjestämään. Tapaamiskertojen rajoittamisella ei vaaranneta vangin perusoikeuksien toteutumista, jos samalla pystytään takaamaan, että jokainen vanki voi tavata omaisiaan kerran viikossa. Uuden käytännön toimitusta seurataan tarkasti ja sitä tullaan muuttamaan viipymättä, jos päätöksestä aiheutuu tapaamisille selvästi haittaa.

Kokeilussa on ensi sijassa kyse vankeuslain asettamien veloitteiden ja laitokselle aluevankilan taholta asetettujen säästötavoitteiden yhteensovittamisesta. Eri ratkaisuvaihtoehtoja on perusteellisesti harkittuja todettu, että muut mahdolliset säästökeinot rajoittavat vankien toimintoja ja oikeuksia merkittävästi tätä ratkaisua enemmän.

Tapaamiskertojen vähentämisenvaikutukset ovat selvityksen mukaan olleet vankien kannalta vähäiset. Pyhäselän vankilassa suhtaudutaan joustavasti pyyntöihin järjestää tapaaminen muulloinkin kuin vankilan säännönmukaisena tapaamisena. Tällaisen tapaamisen peruste voi olla esim. se, että

tapaaja osoittaa olevansa töissä viikonlopun aikana juuri tapaamispäivänä.

Vangin yhteydenpitoa vankilan ulkopuolelle tulee myös tarkastella kokonaisuutena ja Pyhäselän vankilassa on erityisesti puhelimen käytön ja poistumislupien avulla pyritty edesauttamaan yhteyksien säilymistä läheisiin. Kokeilun aiheuttama muutos ei ole juurikaan vaikuttanut vankien mahdollisuuteen pitää yhteyttä läheisiinsä.

Aluevankilan johtaja katsoo, ettei kantelun tulisi antaa eduskunnan oikeusasiamiehelle anna a ihetta enempään.

Pyhäselän vankilan selvityksessä vielä korostetaan, että vankeuslain tavoitteena on vankeuslain 1 luvun 2 § mukaisesti lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi vankiloiden tulisi kyetä järjestämään päiväaikaan tapahtuvaa aktiivista ohjattua toimintaa vangeille. Nykyisillä henkilöstömäärillä se edellyttää henkilöstöressurssien kohdentamista uudelleen siten, että arkipäiville pyritään lisäämään työntekijöitä. Henkilökuntaa on vähemmän viikonloppuisin ja iltaisin mikä tarkoittaa myös näinä aikoina tapahtuvien toimintojen supistamista. Päiväaikaan tapahtuvista toiminnoista illan vapaa-ajan toiminnot poikkeavat siten, ettei niitä ohjata mitenkään. Jouduttaessa priorisoimaan erilaisia toimintoja, on ohjattu toiminta asetettava etusijalle.

Lopuksi vankilan johtaja tuo esiin, että kantelun mukaan Pyhäselän vankilan päätös tapaamiskertojen vähentämisestä tarkoittaa tapaamisen epäämistä toiselta viikonlopun päivältä kaikilta omaisilta. Vankeuslain 13 luvun 4 §:n 1 momentissa säädellään tapaamisen epäämistä yksittäistapauksissa, jos tapaaja ei esimerkiksi pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyyttään tai kieltäytyy vankeuslain 17 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta turvatarkastuksesta. Pyhäselän vankilan päätös vähentää tapaamiskertoja ei liity tämän lainkohdan tarkoittamiin tapaamisen epäämistilanteisiin. Hallituksen esityksen 263/2004 mukaan vankeuslain 13 luvun 4 §:n 1 momentin tarkoittama tapaamisen epääminen perustuu harkintaan yksittäisessä tilanteessa. Vankeuslain 13 luvun 1 §:n 1 momentissa todetaan nimenomaan, että vangilla on oikeus tavata vieraita tapaamista varten varattuina aikoina, eikä Pyhäselän vankilan päätös tarkoita siten vankien kollektiivista tapaamisen epäämistä viikonlopun toisen päivän osalta.

3.3

Kannanotto

Olen päätöksessäni 23.6.2009 arvioinut valvottujen tapaamisten järjestelyä kerran viikossa Turun vankilan osalta. Pidän järjestelyä riittämättömänä päätöksestä lähemmin ilmenevistä muun muassa vankilan poistumislupakäytäntöön liittyvistä syistä. Totesin päätöksessäni myös, että mielestäni kaikissa suljetuissa vankiloissa tulisi järjestää mahdollisuus valvottuihin tapaamisiin molempina viikonlopun päivinä. Totesin näiltä osin päätöksessäni muun muassa seuraavaa.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä on todettu, että kaikkeen lailliseen vankeuteen liittyy luonnostaan yksityis- ja perhe-elämän rajoituksia. Vangin perhe-elämän suojaan kuuluu kuitenkin olennaisena osana se, että viranomaiset antavat hänelle tilaisuuden pitää yhteyttä lähiomaisiinsa ja tarvittaessa tukevat häntä tuossa suhteessa (esim. Eryk Kozlowski-tapaus, 4.11.2008, 12269/02).

Lainsäädäntö lähtee siitä, että vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta. Tapaamisten tarkoituksena on nähdäkseni osaltaan, rangaistusten täytäntöönpanon tavoitteen mukaisesti, edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan auttamalla häntä ylläpitämään läheisiä ihmissuh-

teitaan.

Perustuslain 10 §:ssä taattuun yksityiselämän suojaan sisältyy muun muassa oikeus ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja perhe-elämän suoja. Viranomaisten tulee perustuslain 22 §:n mukaan turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Vankeuslain 1 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan vangin vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään. Vankeuslakia koskevan hallituksen esityksen (HE 263/2004 vp) mukaan tällä tarkoitetaan esimerkiksi, että vaikka vangin yhteydenpito omaisiin ja muihin läheisiin onkin vankeusaikana käytännössä hankalaa, yhteydenpitoa pyrittäisiin tukemaan siten, että nämä yhteydet säilyisivät vankeusajan. Vangin yhteyksien säilyminen omaisiin ja muihin läheisiin sekä oikeus tavata heitä rangaistusajana on vangille siten hyvin tärkeää.

Yhdenvertaisen kohtelun periaate edellyttää, että erilaiseen kohteluun vieraiden tapaamisessa eri vankiloissa on erilaisista olosuhteista johtuvat hyväksyttävät perusteet.

Kuten Rikosseuraamusviraston lausunnossa todetaan, säännökset eivät sinällään estä sitä, että tapaamisajankohdat määrätään osastosijoituksen perusteella. Totean tällaisen menettelyn olevan kuitenkin ongelmallinen tapaamisten tarkoituksen (yhteyden säilyttäminen omaisiin ja läheisiin) kannalta, mikäli joustamattomuus tapaamisaikojen järjestämisessä tosiasiallisesti estää tapaamisen toteuttamisen. Menettely, jossa tapaamisajoissa on mahdollisuus joustoon, turvaa käsitykseni mukaan varmemmin tapaamisten onnistumisen. Toisaalta en voi pitää Turun vankilan näkemystä osastokohtaisten tapaamisjärjestelyiden eduista esimerkiksi osastojen sisäisen turvallisuuden näkökulmasta vääränä.

Mitä tulee tapaamisten lukumäärään viikonlopun aikana Turun vankilassa (vain yksi tapaaminen; lauantaina tai sunnuntaina), viittaa Rikosseuraamusviraston lausunnossaan esittämään. Ottaen huomioon lausunnosta ilmenevä, muihin suljettuihin laitoksiin verrattuna, poistumislupien alhainen määrä Turun vankilassa, on mielestäni erittäin tärkeää, että poistumislupien vähäisyyttä kompensoidaan Rikosseuraamusviraston määräyksen mukaisesti tapaamisilla. – – Tapaamisen järjestämistä koskevat lain säännökset antavat vankilalle harkintavaltaa. Lain mukaan vangilla on oikeus valvottuun tapaamiseen, mutta tapaamisten määrä, tavattavien henkilöiden lukumäärä ja tapaamisten ajankohta sekä kesto ovat vankienhoitoviranomaisten päätösvaltaan kuuluvia seikkoja. Harkintavaltaa rajaavat ja ohjaavat muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen, perustuslain ja vankeuslain asettamat velvoitteet turvata vangin perhe-elämää. Myös yhdenvertaisuuden vaatimus samaa laitostyyppiä edustavien vankiloitten välillä sitoo osaltaan harkintavaltaa.

Edellä esitetyn perusteella kaikissa suljetuissa vankiloissa tulisi järjestää mahdollisuus valvottuun tapaamiseen viikonlopun molempina päivinä ja siten, että vangin koko perhe voi osallistua tapaamiseen.

Totean, että pidän mahdollisuutta valvottuun tapaamiseen viikonlopun molempina päivinä edelleen lähtökohtaisesti ensisijaisena tavoitteena. Vangin mahdollisuus tavata omaisiaan ja muita on mielestäni ensiarvoisen tärkeää vangille. Tapaamisten avulla vankila voi vähentää vangin vieraantumista muusta yhteiskunnasta ja läheisistään ja näin edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan vapauduttuaan.

Järjestelyyn, jonka mukaan mahdollisuus valvottuun viikonlopputapaamiseen on vain yhtenä viikonlopun päivänä aikaisemman kahden päivän sijasta, on jouduttu selvityksen mukaan siirtymään taloudellisista syistä, aluksi kokeiluluonteisesti, mutta nyttemmin jo järjestyssäännöissäkin vahvistetusti.

Olen erään toisen asian yhteydessä (2735/4/08) arvioinut mm. taloudellisten seikkojen vaikutusta yksittäisten valvottujen tapaamisten peruuttamiseen. Totesin muun muassa seuraavaa.

Valvotussa tapaamisessa on kyse vangille laissa annetusta oikeudesta. Koska lailla annettujen oikeuksien rajoittamista ei voida perustella taloudellisilla seikoilla, niin ylityökieltoon tai muihin säästötoimenpiteisiin vetoaminen tapaamisten epäämiseen perusteena ei olisi mielestäni hyväksyttävää. – – Ottaen huomioon tapauksen ainutkertaisuus ja muut selvityksessä esitetyt perusteet katson, että vankilalla ei

ole tilanteessa ilmeisesti ollut mahdollisuutta menetellä toisin kuin se on menetelty. Tämän johdosta en katso asian antavan minulle aihetta muuhun, kuin että kiinnitän aluevankilan ja vankilan huomiota velvollisuuteen valvottujen tapaamisten järjestämiseen tapaamista varten varattuina aikoina. Tämä edellyttää myös poikkeuksellisiin tilanteisiin varautumista.

Selvityksistä ilmenee, että vankilatasolla tilanne näyttäisi olleen sellainen että vankiloissa on jouduttu tulossopimuksiin liittyvillä sopeuttamisvelvoitteilla supistamaan erityisesti henkilöstömenoja. Vaihtoehtoina on ollut joko tapaamisten järjestely nyt kyseessä olevalla tavalla tai se, että supistusvaikutukset olisivat kohdistuneet vankien toimintoihin.

Nyt on kyse säännönmukaisen vakiintuneen viikonlopputapaamiskäytännön muuttamisesta henkilöstön palkkaukseen liittyvistä syistä, joihin vankiloilla ei käytännössä ole ollut tuossa vaiheessa mahdollisuuksia juurikaan vaikuttaa. Selvityksissä on molempien vankiloiden osalta tuotu esiin se, että muutoksilla ei ole tosiasiallisesti rajoitettu vankien mahdollisuuksia valvottuihin tapaamisiin. Tämä on tuotu esille myös tarkastuksellani Riihimäen vankilassa 10.–11.11.2009 ja Pyhäselän vankilantarkastuksella 8.10.2010. Muutoksen ilmeisesti vähäistä, joskin periaatteellisesti merkittävää vaikutusta tukee jossain määrin myös se, että vangit eivät ole näistä vankiloiden sittemmin järjestyssääntöön kirjatusta tapaamisajoista kannelleet.

Vankien yhteyksiä vankilan ulkopuolelle tulee nähdäkseni arvioida myös kokonaisuutena, kuten Pyhäselän vankilan selvityksessäkin on tuotu esiin. Tähän kokonaisuuteen kuuluvat valvottujen tapaamisten lisäksi valvomattomat tapaamiset, poistumisluvat, yhteydenpito puhelimitse ja kirjeitse. Sinänsä tapaamisilla on nykyoloissakin korostunut merkitys niille vangeille ja erityisesti tutkintavangeille, joilla ei ole mahdollisuutta päästä poistumisluvulle. Mitä vähemmän vangilla on mahdollisuuksia pitää yhteyttä muurien ulkopuoliseen yhteiskuntaan vankeutensa aikana, sen vaikeampi hänen on sopeutua vapautumisen jälkeiseen elämäänsä vankeuslaissa tarkoitettusti. Säännöllinen ja riittävän usein toistuva yhteydenpito tapaamisten muodossa on tässä suhteessa ensiarvoisen tärkeä tekijä. On selvää, että vankeuteen ja tutkintavankeuteen jo itsessään välttämättä sisältyy rajoituksia yhteydenpitoon. Vankilalla ei ole käytännössä suuria mahdollisuuksia mukauttaa tapaamisaikoja niin, että ne sopisivat kaikille vangeille ja heidän tapaajilleen yksilöllisesti. Yhtä selvää on toisaalta se, että viikonlopun tapaaminen vain yhtenä viikonlopun päivänä ei takaa kaikille vangeille riittävää mahdollisuutta tapaamisiin.

Vankilat ovat kuitenkin ilmoittaneet, että niissä tilanteissa, joissa vangin tapaajalla ei ole mahdollisuutta perustelusta syystä saapua tapaamiseen niille varattuina aikoina, vankila suhtautuu myönteisesti tapaamisen järjestämiseen muuna ajankohtana, lähinnä arkipäivänä. Pidän vaihtoehtoista tapaamismahdollisuutta koskevaa järjestelyä ehdottoman tarpeellisena. Tapaamisten osalta on muutokin syytä joustoon erityisesti pitkän matkan takaa tulevien tapaajien osalta. Siitä, missä määrin vangit ovat käytännössä voineet saada tapaamisia muunakin aikana, minulla ei ole tietoa.

4

TOIMENPITEET

Pidän varsin valitettavana sitä, että vankilat ovat edellä mainituista syistä johtuen vähentäneet viikonlopun tapaamisia siten, että niitä järjestetään vain toisena viikonlopun päivänä. En kuitenkaan voi pitää järjestelyä lainvastaisena edellyttäen, että kaikilla kuitenkin on tosiasiallinen mahdollisuus tapaamisiin ja että tapaamisajoista joustetaan tarvittaessa sekä että vangit ovat tietoisia tästä mahdollisuudesta.

Saatan käsitykseni tapaamisten poikkeuksellisten järjestelyjen välttämättömyydestä Riihimäen ja Py-

häsälän vankiloiden tietoon. Pyydän Riihimäen ja Pyhäselän vankiloita 31.3.2011 mennessä ilmoittamaan siitä, kuinka usein ja millä perusteilla mahdollisia eri aikana tapahtuvaksi pyydettyjä tapaamishakemuksia vankiloissa on muutoksen jälkeen tehty ja mihin toimenpiteisiin pyynnöt ovat johtaneet. Koska mahdollisuus tapaamisen järjestämiseen muuna kuin säännönmukaisena ajankohtana edellyttää toteutuakseen myös sitä, että vangit ovat tietoisia tästä mahdollisuudesta, pyydän myös vankiloita samalla ilmoittamaan, miten vankeja on informoitu asiasta.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Riihimäen ja Pyhäselän vankiloille. Lähetän jäljennöksen päätöksestäni tiedoksi myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ja Etelä-Suomen sekä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueiden aluejohtajille.